

קובץ שאלות ותשובות, שאלון 29107

[ללא חורף תשע"א]

פרק ראשון

הסכם וייצמן-פייסל (1919) מצביע על ניסיון להגיע להבנה יהודית-ערבית.

הסבר קביעה זו על פי סעיף אַחַד מההסכם.

ציין התפתחות פוליטית אַחַת בעולם הערבי בראשית שנות ה־20 שפגעה באפשרות להגיע להבנה

יהודית-ערבית, והסבר כיצד היא פגעה.

הסבר את הקביעה שהסכם וייצמן-פייסל מצביע על ניסיון להגיע להבנה יהודית-ערבית על פי סעיף

מההסכם

(סעיף אַחַד — 30%; ; ההסבר — 30%)

— מינוי באיכוך ערבים ויהודים. היה בכך כדי לחזק את היחסים בין המדינה הערבית לארץ ישראל.

— קביעת גבולות בין הממלכה הערבית לארץ ישראל. הייתה בכך הכרה הדדית בקיומן של ישות מדינית יהודית וישות מדינית ערבית.

— מתן ערבויות שיאפשרו לממש את הצהרת בלפור. הייתה בכך הכרה ערבית בזכות להקים בית לאומי ליהודים בארץ-ישראל.

— עידוד עליית יהודים לארץ, תוך שמירה על זכויות הפלאחים. הייתה בכך הכרה הדדית בצורך לשמור על זכויותיהם של שני העמים.

— כל חילוקי הדעות יוכרעו על ידי בריטניה — הייתה בכך הכרה בהידברות בין הצדדים.

— המקומות הקדושים לאסלאם יהיו בפיקוח מוסלמי — הייתה בכך התחשבות בזכויות הדתיות של הערבים.

ציין התפתחות פוליטית בעולם הערבי בראשית שנות ה־20, והסבר כיצד היא פגעה באפשרות

להגיע להבנה יהודית-ערבית

(התפתחות אַחַת — 20%; ; הסבר אַחַד — 20%). הערה למעריך: אם תלמיד ציין את המאורעות והסביר אותן כמכשול באפשרות להגיע להבנה יהודית-ערבית, יש לתת מחצית מהנקודות של כל רכיב (סה"כ — עד 20%).

— התסיסה הלאומית-ערבית בסוריה והשאיפה להגיע שם לעצמאות, ששיאה בהמלכת פייסל, השפיעו על שאיפותיהם הלאומיות של ערביי ארץ-ישראל ועל התנגדותם לציונים.

— סילוקו של פייסל מסוריה על ידי הצרפתים. במצב זה הוא נותר ללא סמכות מנהיגותית וההסכם הפך לחסר ערך.

— התחרות בין אנגליה לצרפת על השליטה בסוריה הובילה לכך שהן עודדו את דרישות ערביי ארץ ישראל להתאחד עם סוריה. במצב כזה לא היה מקום לישות מדינית יהודית בארץ-ישראל.

— התפכחות ערביי ארץ-ישראל מרעיון האיחוד עם סוריה (סוריה הדרומית), בעקבות השינויים המדיניים במזרח התיכון, הביאה לריכוז כל המאבק נגד הציונים.

— מינויו של חאגי' אמין אל-חוסייני למופתי של ירושלים — הוא פעל בכל מרצו נגד המגעים עם החברה היהודית ונגד פעילות התנועה הציונית.

— מדינות ערב מתחילות לקבל עצמאות — השפיעו על שאיפותיהם הלאומיות של ערביי ארץ ישראל.

ב-1922 אישר חבר הלאומים את כתב המנדט על ארץ-ישראל. הסבר את חשיבותו של אישור זה לעם היהודי.

הצג סעיף מתוך כתב המנדט התומך במטרות הציונות.
הסבר את החשיבות של אישור כתב המנדט לעם היהודי
(החשיבות — 40%)

אישור כתב המנדט נתן תוקף בין-לאומי להצהרת בלפור / הכרה בין-לאומית בזכותו ההיסטורית של עם ישראל על ארץ-ישראל.

הצג סעיף מתוך כתב המנדט התומך במטרות הציונות
(סעיף אחד — 60%)

— בכתב המנדט צוינה האחריות לפיתוח תנאים מדיניים / מנהליים / כלכליים, שהיו אמורים לסייע / להבטיח את הקמת הבית הלאומי ואת התפתחותו.

— כתב המנדט הקל על עלייה יהודית / התיישבות יהודית בארץ-ישראל.

— סוכנות יהודית תוכר כגוף מסייע לממשלת בריטניה בהתפתחות הבית הלאומי.

— פתרון לאומי לעם היהודי בארץ-ישראל.

— ההסתדרות הציונית הוכרה כגוף זה.

מדוע הייתה הרבנות הראשית המוסד הראשון ביישוב היהודי שזכה להכרה חוקית של שלטונות המנדט?

הצג קבוצה אחת ביישוב שהסתייגה מהרבנות הראשית, והסבר את הסיבה לכך.

• השלטון הבריטי חשש כי הכרה חוקית באספת הנבחרים ובוועד הלאומי תחזק את תביעת היישוב לאוטונומיה. הרבנות הראשית, לעומת זאת, נתפסה כהנהגה דתית, ולא לאומית.

• המשך המסורת העותמאנית, שלפיה הוגדרו תושבי הארץ כעדות דתיות.

הצג קבוצה אחת שהסתייגה מהרבנות הראשית, והסבר את הסיבה לכך:

ההנהגה הציונית: ביקשה למנוע מהרבנות להתערב בנושאים שאינם קשורים ישירות לדת.

העדה החרדית ואגודת ישראל: ניהלה מאבק נגד הרבנות שנתפסה כמוסד לאומי ושאפה להיבדל

מהיישוב המאורגן החילוני, ולשמר את מוסדותיה הדתיים.

הספרדים: בשל ביטול משרת החכם באשי.

ז'בוטינסקי קבע כי ערביי ארץ-ישראל הם אומה.

לאילו מסקנות הובילה אותו קביעה זו?

(שתי מסקנות - 50% לכל מסקנה)

• הסכם מרצון בלתי-אפשרי, שכן הערבים לא יסכימו לוותר על זכותם הבלעדית על ארץ-ישראל.

• רק קיומו של כוח מגן יהודי ירתיע את הערבים ויכריח אותם להגיע להסכם ("קיר הברזל").

- יש להכיר בערביי ארץ-ישראל כמיעוט לאומי בארץ שבה הרוב יהודי, הנהנה מכל הזכויות שמיעוטים באירופה נהנים מהם.

ארגון היישוב ומוסדותיו בתקופת המנדט פעלו כ"מדינה שבדרך".

הסבר קביעה זו באמצעות שתי דוגמאות.

דוגמה אחת : 60% ; דוגמה שנייה : 40%

- המבנה הפוליטי והתרבות הפוליטית שנוצרו על ידי היישוב שימשו תשתית למדינה העתידית .
- דבר זה התבטא בין השאר ב :
 - בחירות דמוקרטיות (כלליות ויחסיות) לאספת הנבחרים . (ניתן לקבל גם : הסכם קואליציוני , כבסיס להקמת הוועד הלאומי).
 - גיוון מפלגתי רב (במחנה הפועלי , האזרחי , הדתי והעדתי) .
 - הוועד הלאומי שימש כרשות המבצעת .
 - אספת הנבחרים שימשה כרשות המחוקקת .
 - המחלקות של הוועד הלאומי (חינוך, סעד, בריאות) היו בסיס למשרדי הממשלה במדינת ישראל. (ניתן לקבל גם : הסוכנות)
 - אופן בחירת "מועצת הרבנות הראשית" והרבנים הראשיים נקבע בתקופה זו .
 - הרבנות הראשית הוכרה כמוסד דתי מרכזי בעניין המעמד האישי .
 - הוקמו איגודים מקצועיים כגון ה"הסתדרות הכללית" .
 - הוקם ארגון ההגנה כתשתית לצה"ל. (ניתן לקבל גם : "תנועת המרי")
 - ארגון היישוב ב"כנסת ישראל".
- (הערה למעריך : אם תלמיד כתב דוגמה בלי להסביר כיצד היוותה תשתית ל"מדינה שבדרך", יש להוריד 10% .)

ציין שתי צורות של התיישבות שהתפתחו בארץ בשנות העשרים והשלושים של המאה ה-20.

הסבר מדוע בחרו העולים באחת מצורות התיישבות שצינת.

הצג את המניע הייחודי להתיישבות חקלאית-דתית.

ציין שתי צורות התיישבות שהתפתחו בארץ בשנות העשרים והשלושים של המאה ה-20

(שתי צורות — 10% לכל צורה)

— התיישבות כפרית-פרטית

— מושב עובדים

— התיישבות עירונית

— קיבוץ

הסבר את בחירת העולים בצורת התיישבות

(הסבר אחד — 40%)

- קיבוץ : בחירה מתוך אמונה שהארץ תיבנה בעבודת כפיים / האידיאל הסוציאליסטי של חיים שיתופיים.

— מושב עובדים: הרצון ל"סוציאליזם מרוכך". מצד אחד ערכים של עזרה הדדית ושיתוף (במכירת התוצרת ובקניית חומרי הייצור), ומצד אחר כל חבר ניהל את משקו כיחידה כלכלית נפרדת.

— התיישבות כפרית פרטית — רבים מהעולים בעלייה הרביעית הביאו אתם הון, והדבר אפשר להם לרכוש קרקעות ולהרוויח מענפים חקלאיים (בייחוד ענף ההדרים).

— התיישבות עירונית: המשך לאורח החיים הזעיר-בורגני/בורגני באירופה.

הצג מניע ייחודי להתיישבות חקלאית דתית

(המניע — 40%)

— קיום מצוות עשה של עבודה על אדמת ארץ-ישראל.

— הרצון לשלב בין תורה לעבודה: הקמת חברה דתית-חלוצית המתפרנסת מיגיע כפיה, שיכולה לממש את הערכים הגלומים ביהדות: הצדק / המוסר / האחוה / האדם שנברא בצלם.

הוגי הקיבוץ הדתי ראו בערכי הסוציאליזם ערכים בעלי משמעות דתית.

הסבר איך ערכי הסוציאליזם תאמו את תפיסתם הדתית.

הסבר - 100%

- העמל ועבודת הכפיים הכרוכים בהפיכת הפירמידה, נתפסו כערך דתי: "קדש חייך בתורה וטהרם בעבודה", ובחזרה לסדרי החברה המקוריים של עם ישראל.
- הצדק החברתי, השוויון והשיתוף תואמים את אורח החיים על פי התורה והנביאים.
- עקרון הקרקע הלאומית נתפס לא רק כערך סוציאליסטי, אלא גם מבטא את הרעיון הדתי כי הקרקע שייכת לעם ישראל לעולם ("והארץ לא תימכר לצמיתות").
- המידה האידאלית של היהדות היא "שלי שלך ושלך שלך", "כי אתה ושלך שלו" (הרב ישעיהו שפירא), והיא מבטאת את רעיון השוויון והשיתוף הסוציאליסטי.

עולי העלייה השלישית היו גם עולים דתיים. הצג מאפיין משותף אֶתָּ לעולים הדתיים ולשאר

העולים בעלייה זו.

הסבר מדוע הקמת "הפועל המזרחי" נבעה מהקושי של העולים הדתיים להיות חלק מ"המזרחי"

מצד אחד, ומהקושי להשתלב ב"הסתדרות העובדים" מצד אחר.

הצג מאפיין משותף לעולים הדתיים ולשאר העולים בעלייה השלישית

(מאפיין אחד – 40%)

- השאיפה ליצור חברה שוויונית וסוציאליסטית חדשה, שונה מהחברה בגלות.
- הרצון לעבוד עבודת כפיים / העבודה כערך.
- הרצון להיקשר אל המולדת באמצעות עבודת האדמה.
- יצירת חיים חדשים בארץ ישראל.

הסבר מדוע הקצת הפועל המזרחי נבעה מהקושי של העולים הדתיים להיות חלק מ"המזרחי":

(הקושי – 30%)

- החלוצים הדתיים התקשו להשתלב בתנועת "המזרחי" מפני שהיתה תנועה בורגנית, ולא דאגה לפועלים הדתיים.

• לא היתה בה נכונות לשינויים והתחדשות.
הסבר מדוע לא יכלו להשתלב בהסתדרות העובדים
(ההסבר – 30%)

- הם לא יכלו להשתלב ב"הסתדרות העובדים" מפני שהתנכרה לכל מה שהיה קשור לחיי הדת.
- קיפחה אנשים שלא היו שייכים לזרם שלה.

הסבר את משנתו הרעיונית של הרב ישעיהו שפירא (האדמו"ר החלוץ), וציין שני שינויים בחייו המבטאים את משנתו.

הסבר את משנתו הרעיונית של הרב ישעיהו שפירא

ההסבר – 60%

יש לשלב בין תורה לעבודה ביישוב ובבניין הארץ: רק חברה דתית חלוצית המתפרנסת מיגיע כפיה יכולה לממש את ערכי הצדק / המוסר / האחוה / האדם שנברא בצלם, הגלומים ביהדות.

ציין שינויים בחייו של הרב ישעיהו שפירא המבטאים את משנתו:

שני שינויים – 20% לכל שינוי

- מאדמו"ר לחלוץ.
- מחיי בגולה להתיישבות בארץ ישראל.
- מהמזרחי אל הפועל המזרחי.
- מעבודה בבנק לעבודה חקלאית בכפר.

"המרד הקדוש" הצג את המחאה שביטא המרד, והסבר מדוע הוא נקרא "קדוש".

(המחאה – 50%)

המרד ביטא מחאה נגד הגלותיות שיוצגה על ידי "המזרחי" / הבורגנות / העיסוקים המסורתיים בגלות (כגון מסחר) / סולם הערכים בגלות.

הסבר מדוע הוא נקרא "קדוש"

(ההסבר – 50%)

— האמינו כי הסדר החברתי-כלכלי שאפיין את חיי היהודים בגולה היה עיוות של ערכי התורה, וכי יצרנות ועבודת כפיים הכרחיים לגאולתו הדתית של האדם / רק השילוב של תורה ועבודה מהווה חזרה אל היהדות התנ"כית המקורית.

— לא מדובר בהחרבה של עולם ישן, אלא בבניית עולם מחדש, המבוסס על ערכים דתיים.

מדוע דגלו אנשי "הפועל המזרחי" בהתיישבות שיתופית, ומדוע חלקם העדיפו את מושב העובדים על פני הקיבוץ?

מדוע דגלו אנשי "הפועל המזרחי" בהתיישבות שיתופית:

ההסבר: 50%

הם גרסו כי התיישבות חקלאית שיתופית מאפשרת בניית חברה חדשה בארץ ישראל, המושתתת על ערכי צדק ויושר חברתיים, התואמים את רוח התורה.

(הערה למעריך: :

- אם התלמיד הסביר את נושא הסוציאליזם אבל לא קישר לדת, יש לתת 30%.

- אם ציין התלמיד סוציאליזם דתי (או "תורה ועבודה") (בלי להסביר, יש לתת 30% .)
מדוע חלקם העדיפו את מושב העובדים על פני הקיבוץ :

ההסבר : 50%

- רבים מחברי "הפועל המזרחי" סברו כי המושב עדיף בהיותו מחד-גיסא חברה שיתופית עם כל יתרונותיה, אך מאידך גיסא שומר על האופי האינדוידואלי של חבריו, ואינו מגביל את הפרט כמו הקיבוץ.

- רבים מהחלוצים הדתיים שהגיעו בשנות ה-20 התחנכו בבתים חסידיים במזרח אירופה והתקשו להזדהות עם המסגרת הקיבוצית, שהייתה מזוהה עם קומוניזם ועם גישה אנטי-דתית. - אחדים חשבו כי מושב העובדים מתאים יותר מהקיבוץ לאופי המשפחתי של החברה היהודית.

למרות קשיים פוליטיים וכלכליים בארץ ובעולם, חלה בשנות ה-30 התפתחות של היישוב.

הצג שני קשיים בתקופה זו - אחד בארץ ואחד בעולם - והסבר כיצד הם השפיעו לטובה על התפתחות היישוב.

הצג קושי בארץ בשנות ה-30, והסבר כיצד הוא השפיע לטובה על התפתחות היישוב
 קושי אחד - 15% ; הסבר אחד - 35%

הקושי בארץ	כיצד השפיע לטובה
הטרור נגד היישוב במהלך המרד הערבי	הביא לחיזוק כוחות המגן של היישוב, כוחות שהיו גרעין להקמת צה"ל בעתיד, ולהכרעת המאבק על ארץ-ישראל. היערכות התיישבותית חדשה (חומה ומגדל) המשלבת בין הגנה להתיישבות.
השביתה הערבית	הובילה לפריחת המשק היהודי, משום שהיישוב נאלץ למצוא פתרון למחסור ולספק את צרכיו. (הקמת נמל תל אביב, גידול במספר הפועלים בנמל חיפה, גידול במספר היישובים החקלאיים שסיפקו מזון ליישוב, הכפלת ייצוא פרי ההדר, סלילת כבישים, התפתחות התעשייה.)

הצג קושי בעולם בשנות ה-30, והסבר כיצד הוא השפיע לטובה על התפתחות היישוב
 קושי אחד - 15% ; הסבר אחד - 35%

הקושי בעולם	כיצד השפיע לטובה
עליית הנאצים ורדיפותיהם את היהודים.	הביא ל"הסכם ההעברה", שעל פיו יכלו יהודים לעלות לארץ עם חלק מרכושם. הסכם זה אפשר עלייה של בעלי אמצעים, והביא לתנופה כלכלית ולהתפתחות תרבותית וחינוכית.
המצב הקשה של המשק הפולני. המשבר הכלכלי העולמי. התגברות האנטישמיות בפולין.	הביאו לעלייה גדולה ומגוונת (העלייה החמישית), שכללה הן חלוצים שחיזקו את ההתיישבות, והן כוח אדם מקצועי ובעלי הון פרטי. עלייה זו הובילה לגידול דמוגרפי, ולתנופה כלכלית ותרבותית.

תאר תרומה אחת של העלייה השלישית ותרומה אחת של העלייה הרביעית להתפתחות היישוב.

הסבר את הקשר בין התרומה שציינת למאפיינים של העולים בכל עלייה.

תאר תרומה של העלייה השלישית להתפתחות היישוב :

תרומה אחת : 30%

- הקמת ההסתדרות (או : ארגון "הפועל המזרחי").
 - סלילת כבישים ועבודות ציבוריות .
 - רכישת אדמות עמק יזרעאל וייבוש החולה .
 - הקמת צורות התיישבות חדשות : "הקבוצה הגדולה" ומושב העובדים .
 - הקמת ארגון ההגנה .
- הסבר את הקשר בין התרומה שציינת למאפיינים של העולים בעלייה השלישית :

הקשר : 20%

רבים מהעולים היו צעירים רווקים בעלי תודעה סוציאליסטית, שביקשו להקים כאן חברה חדשה, יוצרת ועובדת. לפיכך התרומה באה לידי ביטוי בחקלאות, בהקמת צורות התיישבות שיתופיות ובעבודת כפיים. העולים דגלו בחלוציות (עבודה קשה במסגרת "גדוד העבודה"), האמינו בהגנה עברית (הקמת ארגון "ההגנה") ובשיפור מעמדו של הפועל העברי בא"י (הקמת ההסתדרות).

תאר תרומה של העלייה הרביעית להתפתחות היישוב :

תרומה אחת : 30%

- גידול הערים וההכרה בחשיבות העיר. (גידול דמוגרפי - רק 15%)
 - פיתוח התעשייה ("נשר", טחנות קמח, טכסטיל, תחנת הכוח הראשונה).
 - התפתחות מערכת החינוך (זרמים) .
 - הקמת מוסדות להשכלה גבוהה - האוניברסיטה העברית והטכניון .
 - תנועות נוער שהוקמו בזיקה למפלגות .
 - פיתוח חיי התרבות (בעיקר בתל-אביב) : מוזיקה, ספרות, תיאטרון, ציור, הוצאות לאור .
- הסבר את הקשר בין התרומה שציינת למאפיינים של העולים בעלייה הרביעית :

הקשר : 20%

- רבים מהעולים היו בעלי משפחות, בורגנים וזעיר בורגנים, שבחרו להמשיך באורח חייהם הקודם, והדבר השפיע על פיתוח העיר והתרבות העירונית .

- רבים מהעולים היו בעלי הון, והדבר השפיע על פיתוח התעשייה .

בעקבות מאורעות תרפ"ט (1929) נעשו שינויים בארגון ההגנה.

הצג שינוי אחד, והסבר מדוע שינוי זה נעשה בעקבות המאורעות.

(שינוי אחד — 40%)

— הפיכת ההגנה לארגון מגן כלל ארצי.

— הקמת מפקדה ארצית עליונה שבה ייצוג שווה למחנה האזרחי ולהסתדרות, בפיקוח הוועד הלאומי.

— הגברה של יכולת ההתגוננות של כל נקודות היישוב.

הסבר מדוע שינוי זה נערך בעקבות המאורעות

(ההסבר — 60%)

— המאורעות הוכיחו כי במקומות שלא היו בהם אנשי ההגנה לא היה מי שיעצור את הפורעים, ולכן יש לתת מענה לכל נקודות היישוב.

— המאורעות הוכיחו כי אין לסמוך על הבריטים ולכן על ההגנה להתארגן ככוח מגן של היישוב כולו.

הסבר שני גורמים למאורעות תרפ"ט.

הסבר מדוע גם לשלטון הבריטי היה חלק באחריות למאורעות.

הסבר גורמים למאורעות תרפ"ט :

שני הסברים – 30% לכל גורם

- הפעילות וההסתה הדתית הלאומנית של המופתי במאבקו בציונות.
- העליות השלישית והרביעית נתפסו כאיום דמוגרפי וטריטוריאלי.
- חשש מחיזוק כוחם הפוליטי של היישוב על רקע ארגון המוסדות הלאומיים וההכרה בהם על ידי הבריטים.
- ההסלמה הדתית סביב "סכסוך הכותל" הצליחה ללכד ולעורר את התנועה הלאומית הערבית.

הסבר אחריותו של השלטון הבריטי למאורעות תרפ"ט :

הסבר אחד – 40%

- השלטונות הבריטיים בארץ (הנציב החדש צ'נסלור, שר המושבות והפקידות הבריטית) שידרו קו פרו-ערבי שנתן לערבים תחושה שהממשלה איתם.
- המשטרה הבריטית כשלה בהיערכות למצב ובהפסקת הפרעות.
- היעדר הפקידות הבריטית הגבוהה בארץ באותו הזמן.

הצג שתי מסקנות של היישוב היהודי בעקבות מאורעות תרפ"ט.

כיצד השפיעו המאורעות על ערביי ארץ-ישראל ?

הצג מסקנות של היישוב היהודי בעקבות מאורעות תרפ"ט :

שתי מסקנות : 35% לכל מסקנה

- על היישוב לשכלל ולארגן מחדש את מערך ההגנה .
- יש לבסס את ארגון הגנה לארגון ארצי במקום המקומי, (שהיה קיים משנת 1920) ולרכוש נשק נוסף .
- אין להסתמך על המשטרה הבריטית בלבד .
- הפיקוד העליון של ההגנה הוכפף למרות המוסדות הלאומיים .
- הכרה בצורך לעבות את ההתיישבות היהודית בכל חלקי הארץ .
- מעבר מערים מעורבות לעבריות .
- פרישה של חלק מחברי ההגנה והקמת "ארגון ב" על רקע התגובה הפסיבית של ההגנה במאורעות תרפ"ט .

כיצד השפיעו המאורעות על ערביי ארץ ישראל :

ההשפעה : 30%

- שאלת ארץ -ישראל הפכה לעניין כלל-ערבי וכלל-מוסלמי .

- חיזוק התנועה הלאומית הפלסטינית .
- התובנה כי האלימות משתלמת, שכן אירועים אלימים יכולים להשפיע על מדיניות בריטניה בשאלת ארץ -ישראל .
- חיזוק הנהגתו של המופתי .
- הקמת האיסיטיקלאל.

בשנות ה־30 התערער מצבם של היהודים בצפון אפריקה.

כתוב שתי סיבות להתערערות מצבם, והבא דוגמה לכך מאחת הארצות בצפון אפריקה.

כתוב סיבות להתערערות מצבם של יהודי צפון אפריקה בשנות ה־30

(שתי סיבות — 35% לכל סיבה. הערה למעריך: אין לקבל את נושא קבלת האזרחות הצרפתית באלג'יר כסיבה.)

— חדירת התעמולה הנאצית (והפאשיסטית) לארצות צפון אפריקה העמיקה את האיבה כלפי היהודים.

— ההחרפה בסכסוך היהודי-ערבי בארץ ישראל הגבירה את האיבה של האוכלוסייה המקומית.

— עליית הימין הקיצוני בצרפת והשפעתה על העילית הקולוניאלית בצפון אפריקה.

— התעוררות הלאומיות הערבית המקומית נגד הקולוניזציה ערערה את היחסים בין היהודים לבין התושבים המקומיים.

— המשבר הכלכלי בעולם הוביל לערעור מצבם הכלכלי של היהודים.

הבא דוגמה לכך מאחת מארצות צפון אפריקה

(דוגמה אחת — 30%. הערה למעריך: אם התלמיד לא ציין את שם המדינה, יש לתת 20%).

— תעמולה אנטישמית קשה בעיתונות באלג'יר.

— פוגרום ביהודי קונסטנטין שבאלג'יר (1934).

— הופעת ארגונים אנטייהודיים באלג'יריה, במרוקו ובתוניסיה.

— צמצום הקשרים עם יהודים בבתי מסחר איטלקיים שפעלו במרוקו ובתוניסיה.

— ב־1935 אסר הפחה של קזבלנקה על העסקתם של משרתים מוסלמים בבתי יהודים.

— בשנות ה־30 חלה במרוקו החרפה ביחסים בין היהודים לבין שכניהם המוסלמים (עם יציאתם של יהודים מהמלאח).

— ביטול ביקורים של אישים ציוניים.

הפעילות הציונית בעירק הושפעה מאירועים ומתהליכים פוליטיים שהתרחשו בשנות ה-30 וה-40

בעירק ומחוצה לה.

הסבר כיצד השפיעו שניים מהאירועים (או התהליכים) האלה על הפעילות הציונית בעירק.

כיצד השפיעו האירועים או התהליכים הפוליטיים בשנות ה-30 וה-40 על הפעילות הציונית בעירק

ציין שני אירועים - 20% לכל אירוע; הסבר שתי השפעות - 30% לכל הסבר

השפעות על הפעילות הציונית	אירועים
רבים מיהודי עירק חדלו לראות במדינה זו את מולדתם והחלו להצטרף לתנועה הציונית.	<ul style="list-style-type: none"> קבלת העצמאות בעירק (1932) [גרמה להרעה במצב היהודים (פוטרו פקידים יהודים, נושלו סוחרים יהודים, נמנע

	<p>מיהודים חופש אזרחי)].</p> <ul style="list-style-type: none"> • החרפה בסכסוך הערבי-יהודי בארץ-ישראל [התעמולה של חאגי' אמין אל-חוסייני, כינוס הקונגרס הפאן-אסלאמי בירושלים (1931), המרד הערבי(1936-1939)].
<ul style="list-style-type: none"> • בעקבות תחושת האיום שחשו יהודי עירק בשנות ה-40, חודש הקשר בין התנועה הציונית לבין יהודי עירק. נשלחו שליחים מארץ-ישראל. • הפעולות הפכו למחתרתיות וכללו אימוני נשק. • הוחל בארגון עלייה והעפלה לארץ-ישראל. 	<ul style="list-style-type: none"> • חדירת התעמולה הנאצית לעירק. • ההפיכה בראשות ראשיד עלי אל-כילאני [הובילה להקמת ממשלה פרו-גרמנית]. • פרעות "הפרהוד" (1941).
<p>השלטון העירקי עודד את היהודים לעזוב, ורובם ככולם בחרו לעלות לישראל.</p>	<p>הקמת מדינת ישראל.</p>

הצג מטרה אחת שרצו הבריטים להשיג באמצעות שליחת ועדת פיל לארץ ישראל.

הצג את המסקנה שאליה הגיעה הוועדה, והסבר מדוע לדעת הוועדה זוהי המסקנה הנכונה.

הצג מטרה שרצו הבריטים להשיג באמצעות שליחת ועדת פיל לארץ ישראל

(מטרה אחת — 30%)

— בדיקת הסיבות העיקריות לפרעות תרצ"ו-תרצ"ט.

— בדיקת התלונות של הצד היהודי ושל הצד הערבי.

— המלצות לדרך פתרון הסכסוך הערבי-יהודי.

— בדיקת יחס המנדט לערבים וליהודים.

הצג את המסקנה שאליה הגיעה הוועדה

(המסקנה — 30%)

סיום המנדט וחלוקת הארץ למדינה יהודית ולמדינה ערבית.

הסבר מדוע לדעת הוועדה זוהי המסקנה הנכונה

(הסבר — 40%)

— האירועים הוכיחו ששתי הקהילות — היהודית והערבית — אינן יכולות לחיות יחד, ולכן יש להפריד ביניהן.

— החלוקה לא עונה על מלוא המאוויים של כל צד אולם היא הרע במיעוטו שכן היא מאפשרת לכל צד חירות וביטחון, ודברים אלה אינם מתאפשרים כל עוד הם חיים יחד תחת שלטון אחד.

קיבוץ טירת צבי הוקם ב-1937 כחלק מגוש קיבוצים דתיים בעמק בית שאן.

מדוע בחרו אנשי הקיבוץ הדתי בהתיישבות גושית?

הסבר כיצד הקמת טירת צבי הייתה חלק מההיערכות הביטחונית וההתיישבותית של היישוב.

מדוע בחרו אנשי הקיבוץ הדתי בהתיישבות גושית

(ההסבר — 50%)

— ההתיישבות בגוש מאפשרת שיתוף פעולה בין הקיבוצים בניהולם של מוסדות חינוך ודת / קיומו של הווי דתית-תרבותי / קיומו של אורח חיים דתי. דבר שקשה לקיים בקיבוץ בודד.
— התיישבות גושית דתית תסייע בהשפעה ובשיתוף פעולה עם יישובים חילוניים בסביבה.
— ההתיישבות בגוש סייעה לצמצם השפעות של הסביבה החילונית על הקיבוצים הדתיים.
— מערך התגוננות יעיל יותר בפני התקפות ערביות / בגלל הרצף הטריטוריאלי.
הסבר כיצד הקמת טירת צבי הייתה חלק מההיערכות הביטחונית וההתיישבותית באותה תקופה
(ההסבר — 50%)

— טירת צבי הוקמה כיישוב "חומה ומגדל" (על רקע מאורעות תרצ"ו) / מערך התגוננות יעיל יותר בפני התקפות ערביות / בגלל הרצף הטריטוריאלי.
— התיישבות בעמק בית-שאן, באזור שבו לא הייתה עדיין התיישבות יהודית, על רקע מאורעות תרצ"ו-תרצ"ט. זאת כדי לקבוע "עובדות מדיניות בשטח" ומסמנת את הגבולות העתידיים של המדינה.

זאב ז'בוטינסקי: "החלוקה — גזר דין מוות לציונות".

דוד בן גוריון: "החלוקה — בסיס לתקומה מדינית".

הסבר את עמדותיהם של ז'בוטינסקי ובן גוריון בנוגע להצעת החלוקה (1937).

הסבר את עמדתו של בן-גוריון כלפי הצעת החלוקה

(ההסבר — 50%)

בן-גוריון האמין שתכנית החלוקה היא הישג מדיני / יש בה פוטנציאל להישגים מדיניים בעתיד, מהטעמים האלה:

— הקמת מדינה יהודית חלקית אינה הסוף אלא ההתחלה / כאשר תוקם מדינה יהיה אפשר לקלוט עוד יהודים ולהתפתח מבחינה צבאית וכלכלית. התפתחות זו תאפשר צירוף של שאר חלקי הארץ.

— במדינה שהובטחה ליהודים יש שטחים פוריים וכן חוף ים שיקשר אותה עם העולם.

הסבר את עמדתו של ז'בוטינסקי כלפי הצעת החלוקה

(ההסבר — 50%)

החלוקה סותמת את הגולל על החזון הציוני, מהטעמים האלה:

— אין אפשרות להגן על המדינה היהודית, מכיוון שהערבים יחלשו על השטח ההררי והדבר יסכן את תל אביב, חיפה ומישור החוף.

— אין אפשרות לקלוט עולים בשטח כליכך קטן, ועל כן זה גזר דין מוות למהותה של הציונות שקמה כדי להעלות יהודים לארץ מולדתם.

הצג את ההבדל בין תגובת ההגנה ובין תגובת האצ"ל למאורעות תרצ"ו-תרצ"ט.

כיצד נימקה כל אחת מהמחותרות את עמדתה?

תגובת ההגנה — הבלגה: יש לנקוט הגנה עצמית ולהימנע ממעשי טרור כלפי אוכלוסייה ערבית.

- דרך זו תואמת את ערכי המוסר היהודי וממחישה את ההבדל בין היהודים לערבים.
- חשוב לשמור על יחסים טובים עם בריטניה (משום שעתיד העלייה וההתיישבות תלויים בה).

- חשובה התמיכה של דעת הקהל העולמית במפעל הציוני. הטרור יוביל למערבולת דמים של מעשי נקם.
- **תגובת האצ"ל - יוזמה התקפית:** טרור מול טרור.
- ההבלגה מבטאת חולשה. רק מדיניות של עין תחת עין תבלום את הטרור הערבי. הבריטים יראו באי-התקפה חולשה, ויסירו את תמיכתם ביישוב.
- נקם הוא חובה מוסרית כלפי היהודים שנרצחו.

"הספר הלבן" של מקדונלד (1939) מבטא שינוי במדיניות בריטניה בנוגע למעמדה של ארץ ישראל. הסבר את השינוי.

הסבר כיצד הסעיף הנוגע לעלייה קשור אף הוא לשינוי זה.

הסבר את השינוי שחל בעמדתה של בריטניה בנוגע למעמדה של ארץ ישראל על פי הספר הלבן של מקדונלד

(השינוי – 60%)

הספר הלבן מדבר על הקמת מדינה פלשתינאית עצמאית בתוך עשר שנים. רוב תושבי הארץ ערבים, ולכן המשמעות היתה הפיכת היהודים למיעוט הן מבחינה מדינית והן מבחינה שלטונית. דבר זה עמד בניגוד להתחייבות של בריטניה בהצהרת בלפור להקים בית לאומי ליהודים עם זכויות לערבים.

הסבר כיצד הסעיף הנוגע לעלייה קשור לשינוי זה:

(סעיף אחד – 40%)

צמצום העלייה היהודית ל-75,000 איש בתוך חמש שנים – מבטא את המגמה ליצור רוב ערבי ולמנוע אפשרות להקמת מדינה יהודית בארץ ישראל.

עם פרוץ מלחמת העולם השנייה (1939) החליטה הנהגת היישוב לשתף פעולה עם הבריטים. הצג מניע אחד להחלטה זו, והצג שתי דוגמאות לשיתוף פעולה של היישוב עם הבריטים בתחום הצבאי.

הצג מניע לשיתוף הפעולה של הנהגת היישוב עם הבריטים במלחמת העולם השנייה

(מניע אחד – 40% למניע)

— ביטול "הספר הלבן" שפורסם במאי 1939, שכן הציפייה הייתה שעם סיום המלחמה יכירו הבריטים בתרומה של יהודי ארץ ישראל למלחמה בגרמניה, ויגמלו להם בהטבות מדיניות.

— השגת ניצחון על גרמניה הנאצית, שכן הגרמנים נתפסו כאויב העיקרי.

— השאיפה לרכוש ניסיון צבאי לקראת "המדינה שבדרך".

הצג דוגמאות לשיתוף פעולה של היישוב עם הבריטים בתחום הצבאי

(שתי דוגמאות – 30% לכל דוגמה)

— הקמת הפלמ"ח (קיץ 1941) — מטרתו לפעול, בין השאר, נגד הנאצים. במקרה של תקיפה מבחוף הוטל על הפלמ"ח לפגוע בעורף האויב, בדרכי התחבורה ובשדות התעופה שלו, ולסייע לכוחות בעלות הברית. / הקמת המחלקה הגרמנית בפלמ"ח. אנשיה אומנו ללחום בעורף האויב הגרמני אם תתבצע פלישה לארץ. / הקמת המחלקה הבלקנית. אנשיה אומנו לסייע ליהודי דרום אירופה להילחם.

— הקמת הבריגדה היהודית (1944). זו הייתה הפעם הראשונה שהיהודים קיבלו היתר להילחם כחטיבה עצמאית בעלת דגל וסמל יהודי / הבריגדה היהודית פעלה בפיקודו של מפקד יהודי. — כ"ג יורדי הסירה — חבלה בבתי הזיקוק בטריפולי שבלבנון, כדי שהדלק לא ישמש את חיל האוויר הגרמני. — הצנחנים — מטרת שליחתם הייתה לסייע למודיעין הבריטי (וכן ליצור קשר עם יהודים, לסייע להם לברוח ולעורר את תושבי הגטאות למרד). — גיוס ישיר לצבא הבריטי — רובם התגייסו לחיל החפרים ולחמו בצרפת וביוון. אחרים שירתו בחילות אחרים (תותחנים/הנדסה/רפואה/חילות אוויר וים/פלוגות תובלה ופלוגות עזר לנשים). הערה למעריך: אם תלמיד רק ציין דוגמה ולא פירט, יש לתת מחצית הנקודות על אותו רכיב.

ההעפלה בשנים 1945-1947 הייתה כלי במאבק להקמת המדינה.

הבא שני הסברים לכך.

ציין דרך אחת שבה ניסו הבריטים למנוע את ההעפלה.

הבא הסברים לכך שההעפלה בשנים 1945-1947 הייתה כלי במאבק להקמת המדינה

(הסבר ראשון — 50%; ; הסבר שני — 30%)

— שימוש בהעפלה כתעמולה: גיוס ההזדהות של העולם ושל דעת הקהל בבריטניה למען רעיון המדינה.

— הזדהות מוחלטת של כל הפלגים ביישוב עם דרך מאבק זו.

— ההעפלה אפשרה ליישוב לנהל מאבק בלתי אלים לעומת האלימות שנקטו הבריטים.

— ההעפלה הפכה לסמל לנחישות של היהודים בכלל ושל ניצולי השואה בפרט להגיע לארץ בכל דרך ובכל מחיר, והייתה לכך חשיבות מוראלית.

— חיזוק ביטחוני של היישוב — הכשרה צבאית וניסיון ימי.

— חיזוק דמוגרפי של היישוב היהודי.

ציין דרך שבה ניסו הבריטים למנוע את ההעפלה

(דרך אחת — 20%)

— הפעלת לחץ על מדינות אירופה כדי למנוע יציאת ספינות מנמליהן.

— הטלת מצור על חופי הארץ / סיוורים אוויריים והפעלת תחנות רדאר לאיתור אניות מעפילים.

— שליחת אוניות חזרה לנמל המוצא — אקסודוס.

— מעצר של המעפילים בעתלית.

— גירוש לקפריסין.

— גירוש למאוריציוס.

מדוע נבחר איזור גוש עציון להתיישבות יהודית?

הסבר את הקושי שהיה במלחמת העצמאות בעקבות ההתיישבות באיזור זה.

• הצורך הביטחוני ביצירת רצף התיישבותי בהרי יהודה.

• היו שם קרקעות שהיה אפשר לקנות שהיו בבעלות יהודית

• אזור שקשור למסורת היהודית ביו חברון לירושלים.

הסבר הקושי שהיה במלחמת העצמאות בעקבות ההתיישבות באזור זה:

הבידוד של יישובי הגוש והעובדה שהיו מוקפים ביישובים ערבים עוינים גרמו לניתוק ממקורות אספקה ונשק, ולהיותו נתון במצור.

במהלך מלחמת העולם השנייה הייתה לארגון ההגנה ולארגון האצ"ל עמדה דומה כלפי הבריטים.

הסבר את השינוי בעמדת אצ"ל לקראת סוף המלחמה.

הסבר את העמדה הדומה של ההגנה והאצ"ל כלפי הבריטים במהלך מלחמת העולם השנייה

(ההסבר — 50%. הערה למעריך: אם תלמיד כתב רק צד אחד, יש לתת 30%)

על רקע העובדה שגרמניה הנאצית נתפסה כאויב העיקרי, הוחלט כי מצד אחד יש לעזור לאנגלים במלחמתם נגד הנאצים, (ולהימנע ממאבק צבאי נגדם), ומצד שני יש להיאבק נגד גזרות הספר הלבן.

הסבר את השינוי בעמדת אצ"ל לקראת סוף המלחמה

(ההסבר — 50%. הערה למעריך: אם התלמיד רק ציין את השינוי במדיניות אצ"ל בלי להסביר, יש לתת 20%).

האצ"ל חידש את המרד המזוין נגד הבריטים בראשית 1944 זאת על רקע:

— שיתוף פעולה עמם במהלך המלחמה לא הביא לשינוי במדיניות העלייה, למרות מצבם של יהודי אירופה. לפיכך גרסו כי יש לשנות את הטקטיקה, ולהפעיל לחץ צבאי על הבריטים כדי לסלקם מן הארץ.

— השפעת מרד גטו ורשה כסמל למאבק.

— הסרת האיום הגרמני מארץ-ישראל לאחר מפתת רומל.

— חילופי הנהגה באצ"ל כשבגין הוביל קו יותר אקטיביסטי.

הצג את עמדת "ההגנה" בנוגע לשיתוף הפעולה עם הבריטים במלחמת העולם השנייה.

הצג גם את עמדת האצ"ל בנושא זה בתחילת המלחמה, והסבר את השינוי שחל בעמדת האצ"ל

בתחילת 1944.

הצג את עמדת ה"הגנה" בנוגע לשיתוף הפעולה עם הבריטים במלחמת העולם השנייה:

(ההסבר — 40%)

אומצה הסיסמה של בן-גוריון: "עלינו לעזור לבריטים במלחמתם כאילו לא היה 'ספר לבן', ועלינו לעמוד נגד 'הספר הלבן' כאילו לא היתה מלחמה". כלומר, לעזור לאנגלים במלחמה נגד הנאצים, אבל להמשיך להיאבק בהגבלות של 'הספר הלבן' בתחומי ההעפלה וההתיישבות.

הצג את עמדת האצ"ל בנושא זה בתחילת המלחמה:

(ההסבר — 30%)

• בתחילת המלחמה הצהיר האצ"ל "הצהרת אמונים" לממשלת בריטניה, והטרור נגד הבריטים הופסק.

• תמיכה בגיוס לצבא הבריטי ובמלחמה בגרמנים (דוד רזיאל).

הסבר את השינוי בעמדת האצ"ל:

(השינוי — 10%)

חידוש המאבק בבריטים / קריאה למרד.

(ההסבר — 20%)

- הבריטים לא שינו את מדיניות העלייה והמשיכו להיאבק בהעפלה, למרות שיתוף הפעולה של היהודים ולמרות המצב הקשה של יהודי אירופה.
- ההנחה לפיה מאבק בבריטניה יקדם את סילוק הבריטים מהארץ ואת הקמת המדינה היהודית.

אחרי מלחמת העולם השנייה גילתה ארצות הברית מעורבות בשאלת ארץ ישראל והיהודים. הסבר

סיבה אחת למעורבות זו, והצג יוזמה מדינית אחת שבה היתה ארצות הברית מעורבת.

סיבה למעורבות

- שר החוץ היהודי מורגנטאו, היהודים, דעת הקהל ואמצעי התקשורת לחצו על טרומן לפתור את בעיית העקורים, על רקע העובדה שארצות-הברית לא סייעה באופן מהותי בתקופת השואה, הנטל הכלכלי של העקורים על צבא ארצות-הברית.
 - הרצון של ארצות-הברית להפוך לגורם דומיננטי במזרח התיכון על רקע ההיחלשות של בריטניה וההתחזקות של ארצות-הברית במלחמה.
- הצגת יוזמה מדינית שבה הייתה ארצות-הברית מעורבת:

- **הוועדה האנגלו-אמריקנית.** ועדה משותפת של בריטים ואמריקנים, שהוקמה כדי למצוא פתרון מדיני לבעיית העקורים. המלצותיה עסקו בביטול הספר הלבן נקבע כי יש להעלות מיד מאה אלף יהודים לארץ-ישראל, ולהסיר את ההגבלות על מכירת קרקעות. כן המליצה הוועדה להקים בארץ משטר נאמנות מטעם האו"ם אשר יחליף את המנדט וימנה את בריטניה כנאמנה, עם זאת נמנעה הוועדה מלהציע פתרון מדיני סופי, ותמכה בטענת בוויין כי ארץ-ישראל בלבד אינה יכולה לפתור את בעיית הפליטים היהודים.
- **תכנית מוריסון-גריידי.** גריידי האמריקני ומוריסון הבריטי העלו בקיץ 1946 תכנית שלפיה ארץ-ישראל תחולק לארבעה אזורים: מחוז יהודי, מחוז ערבי ושני מחוזות בשליטה בריטית. ממשלות המחוז היהודי והערבי יעסקו בענייני פנים, המחוז היהודי היה אמור לכלול רק 17% משטח הארץ - שטח קטן בהרבה מזה שהציעה ועדת פיל.

הסבר את עמדת בריטניה בנוגע לבעיית הפליטים היהודים אחרי מלחמת העולם השנייה. הצג את

המסקנה של הוועדה האנגלו-אמריקנית בנוגע לבעיה זו.

הסבר את עמדת בריטניה בנוגע לבעיית הפליטים היהודים אחרי מלחמת העולם השנייה:

ההסבר – 60%

- אין להעלות ארצה פליטים מעבר למכסת הספר הלבן, עליהם להישאר באירופה.
- אין קשר בין בעיית הפליטים היהודים ובין סוגיית ארץ ישראל.

הצגת המסקנה של הוועדה האנגלו-אמריקנית:

המסקנה – 40%

- יש להעלות לארץ מיד מאה אלף פליטים (חברי הוועדה הגיעו למסקנה זו לאחר ביקור במחנות העקורים באירופה).
- המלצות הוועדה סותרות את הספר הלבן. עם זאת הוועדה תמכה ברעיון של בוויין, שארץ ישראל אינה יכולה לפתור את בעיית הפליטים היהודים.

בפברואר 1947 החליטה בריטניה להעביר לאו"ם את ההכרעה בשאלת ארץ ישראל. הסבר גורם אחד להחלטה זו.

הצג שניים מהגורמים לתמיכת ברית המועצות בהצעת החלוקה.

הסבר גורם להחלטת בריטניה להעביר לאו"ם את ההכרעה בשאלת ארץ ישראל
(גורם אחד — 40%)

— יש הסוברים כי בריטניה העריכה שהאו"ם יאשר את המשך המנדט, שכן לא ימצא פתרון אחר.

— יש הסוברים שלבריטניה כבר לא היה אינטרס להישאר בארץ ישראל, כי לא היו חומרי גלם ומקורות אנרגיה / המזרח התיכון לא היה נחוץ להגן על הודו, כיוון שהיא כבר קיבלה עצמאות / השפעת המאבק בבריטים ודעת הקהל העולמית.

— יש הסוברים כי בריטניה העריכה שארצות-הברית תעזור לה במאבקה להישאר בארץ, כדי למנוע חדירה סובייטית לאזור.

הצג גורמים לתמיכת ברית המועצות בהצעת החלוקה
(שני גורמים — 30% לכל גורם)

— הרצון להחליש את אחיזת האימפריה הבריטית במזרח התיכון.

— הרצון לעורר חילוקי דעות בין ארצות-הברית לבריטניה.

— חלק מהמלחמה הקרה והתחרות עם ארצות-הברית.

— מצבם הקשה של ניצולי השואה שנותרו ללא כל מחסה.

— ברית המועצות רצתה דריסת רגל באזור.

— לשני העמים — הערבי והיהודי — שורשים היסטוריים בארץ ישראל / שני העמים ממלאים תפקידים חשובים בכלכלה ובחיי התרבות של הארץ.

מדוע ההכרזה על הקמת המדינה היתה דווקא במועד שנבחר?

הסבר טיעון אחד שהועלה נגד ההכרזה באותו מועד.

• היה חשש שייוצר ואקום שלטוני. זאת בשל העובדה שהבריטים הקדימו את יציאתם לפני המועד שקבע האו"ם ואי-נכונותם לבצע את החלטת האו"ם להעביר את השלטון באופן מסודר.

• החשש מפני החלטה באו"ם על נסיגה מתכנית החלוקה.

הסבר טיעון נגד ההכרזה באותו מועד:

• המצב הצבאי הקשה באותה עת והחשש שההכרזה תביא למתקפה של מדינות ערב.

• הכוח של היישוב בארץ קטן ואינו מוכן למלחמה של ממש.

• לחץ של ארצות-הברית והחשש שלא תעמוד לצד היהודים.

הצג שתי סיבות למצב הקשה של היישוב היהודי בירושלים מראשית מלחמת העצמאות עד מאי 1948.

הצג ניסיון צבאי אחד להתמודד עם מצב זה.

(שתי הסיבות — 35% לכל סיבה)

— מוקפת בכפרים ערביים.

— הפעלת טרור מצד הערבים — פיצוץ בניינים, צליפה לעבר שכונות יהודיות.

— מצור על העיר עקב חסימת הדרכים מן השפלה.

— הכוח הלוחם בעיר היה מצומצם בכלל, וברובע היהודי בפרט.

— מעמדה המדיני של ירושלים שלא נכללה במדינה היהודית.

— כוחות בריטיים רבים שהיו בעיר סייעו לערבים.

הצג ניסיון צבאי להתמודדות עם מצב זה

(ניסיון אחד — 30%)

— שבירת המצור באמצעות שיירות של משוריינים.

— מבצע נחשון שנועד לפרוץ את הדרך לירושלים. הייתה זו הפעם הראשונה שבה היוזמה

הועברה לידי היישוב, והיישוב הגיע בה להישג צבאי מרשים.

— כיבוש שטחים בתוך ירושלים.

לקראת סוף מלחמת העולם השנייה ואחריה הורחבה הפעילות הציונית במרוקו.

הבא שתי סיבות להרחבת הפעילות הציונית וכתוב ביטוי אחד לכך.

הבא סיבות להרחבת הפעילות הציונית במרוקו :

שתי סיבות : 35% לכל סיבה

- לנוכח הידיעות על השמדת יהודי אירופה, החלה התנועה הציונית לראות ביהודי ארצות האסלאם גורם עלייה פוטנציאלי.

- ההקצנה של התנועה הלאומית הערבית על רקע הסכסוך היהודי-ערבי ביישוב בארץ-ישראל הגבירה את ההכרה של יהודי מרוקו בהגשמה ציונית .

-הידיעות על שואת יהודי אירופה חזקו את ההרגשה שיש למצוא פיתרון לבעיית היהודים בארצות מצוקה .

- נשלחו שליחים מארץ-ישראל, שגרמו להגברת הפעילות הציונית .

- השלטון הצרפתי הסיר את התנגדותו לפעילות הציונית .

-הקמת מדינת ישראל.

-חיילים יהודיים של בעלות הברית, שהגיעו לארצות האסלאם במסגרת מלחמת העולם השנייה , גרמו להגברת הפעילות הציונית .

כתוב ביטוי לכך :

ביטוי אחד : 30%

- פעילות ענפה של הפדרציה הציונית בחינוך, בחוגים ללמידת עברית, בהפצת עיתונים ובפעילויות ספורט והגנה.

- נשלחו שליחים מארץ-ישראל . (אין להשתמש באותו גורם בשני חלקי התשובה)

- עלייה של אלפים לאחר הקמת מדינת ישראל .

- ההעפלה.

- הוקמו תנועות נוער ציוניות .

ציין מה היה השינוי שחל בכוחות הלוחמים של היהודים ושל הערבים אחרי הכרזת המדינה.

הסבר את הסיבה לשינוי בכוחות הלוחמים היהודים.

מה היה השינוי בכוחות הלוחמים של היהודים אחרי הכרזת המדינה:

השינוי – 30%

פירוק המחותרות והקמת צה"ל.

מה היה השינוי בכוחות הלוחמים של הערבים:

השינוי – 30%

מעבר מכנופיות מקומיות לצבאות של מדינות.

הסבר את הסיבה לשינוי בכוח היהודי:

ההסבר – 40%

- עם הכרזת המדינה היה צורך בהקמת צבא ממלכתי אחד שסר למרותו של הדרג המדיני.
- אחדות וליכוד נתפסו כחיוניים לקיום המדינה.
- היה חשש פן הפיצול בצבא יפגע ביכולת לעמוד מול הפלישה הערבית הצפויה.

בסוף מלחמת העצמאות נחתמו הסכמי שביתת נשק בין ישראל למדינות ערב.

הצג סיבה אחת לרצונו של כל צד — ישראל ומדינות ערב — בשביתת נשק (סה"כ שתי סיבות).

ציין את המדינות שחתמו על ההסכמים.

הסבר מדוע היתה ישראל מעוניינת בהסכם שביתת הנשק:

(הסבר אחד – 30%)

- לחץ של ארצות הברית ומדינות רבות באו"ם להשיג הפסקת אש.
- צורך לנוח מהמאמץ המלחמתי ומקביל לבנות מדינה חדשה ולהשקיע בקליטה, בחינוך ובהתיישבות.

- המצב האסטרטגי השתפר. הגליל כולו היה בידי ישראל, המצרים גורשו מהדרום.

הסבר מדוע היו מדינות ערב מעוניינות בהסכם שביתת הנשק:

(הסבר אחד – 30%)

הן חששו שהמשך הלחימה יוביל למפלה צבאית גדולה אף יותר ולקריסת משטריהם.

ציין את המדינות שחתמו על ההסכמים:

(המדינות – 10% לכל מדינה)

ירדן, מצרים, סוריה, לבנון.

הצג שתיים מהפעולות שנקטו מדינות ערב נגד מדינת ישראל בשנות ה-50.

הצג תגובה ביטחונית אחת של מדינת ישראל בשנים אלה.

הצג פעולות שנקטו מדינות ערב נגד מדינת ישראל בשנות ה-50

(שתי פעולות — 35% לכל פעולה. הערה למעריך: תלמיד שכתב "הפרת הסכמי שביתת הנשק",

מבלי להציג פעולה ספציפית, יש לתת 20%)

— חרם כלכלי: חרם על חברות ישראליות ושכנוע חברות וארגונים לא־ערביים להימנע מקיום

קשרים כלכליים עם ישראל.

— הירדנים מנעו גישה להר הצופים ולכותל.
— הסתננות ה"פדאיון": הסתננות מאורגנת, מטעם המצרים, למטרות פיגוע ומודיעין.
— התנכלות מצד הסורים לעבודות ישראל בשטח המפורז הישראלי וירי לעבר ספינות בכינרת.
— המצרים חסמו את השיט בתעלת סואץ בפני אניות ישראליות ואניות זרות שהובילו מטען לישראל.

— עסקת הנשק הצ'כית-מצרית ערערה את מאזן החימוש.
— כניסת צבא עירק לירדן נתפסה על ידי המדינה כאיום.
— הקמת הברית המשולשת בין מצרים, סוריה וירדן נתפסה על ידי המדינה כאיום.

הצגת גובה ביטחוני של מדינת ישראל בשנים אלה

(תגובה אחת — 30%)

— בתגובה להסתננות הגיבה ישראל ב:

* הקמת משמר הגבול

* הקמת יחידה 101

* הקמת יישובים חדשים והגנה מרחבית

* ירי ומיקוש למניעת הסתננות

* פעולות תגמול (אם התלמיד מתייחס לפעולה ספציפית כמו קיביה, יש לקבל תשובה מלאה)

— בתגובה לפדאיון ולהגבלת חופש השיט הגיבה ישראל במבצע קדש (סיני): השתלטות על צירי המעבר מתעלת סואץ אל רצועת עזה.

— רכישת נשק מצרפת.

משפט קסטנר עורר סערה בציבור הישראלי בשנות ה-50. הסבר מדוע.

כתוב איזו טענה הועלתה להגנת קסטנר.

הסבר מדוע משפט קסטנר עורר סערה בציבור הישראלי בשנות ה-50:

הסבר אחד : 50%

- בציבור היתה אווירה עוינת ורצון לנקום ולהעניש כל מי שנתפס כמשתף פעולה עם הנאצים (קאפוס, חברי יודנראט וכו').

- העובדה כי זמן קצר קודם לכן נחקק "החוק לעשיית דין בנאצים ובעוזריהם".

- פרשת קסטנר עוררה תהיות בנוגע לחלקם של בכירי מפא"י והסוכנות בהסרת ידיעות בתקופת השואה.

- העובדה כי קסטנר היה איש ציבור ומועמד מטעם מפא"י לכנסת.

- תפיסה חד-ממדית שהייתה אז בחברה הישראלית בשאלות "מיהו גיבור" ו"מיהו גבורה" (הגיבור הוא רק הלוחם).

- ההאשמות כלפי קסטנר, כפי שעלו במהלך המשפט (כמו: הציל בעיקר את מקורביו, העלים מידע מיהודי הונגריה, נמנע מלסייע לחנה שנש, העיד לטובת קורט בכר).

- קביעתו הקשה של השופט הלוי בפסק הדין לפיו קסטנר "מכר את נפשו לשטן".

כתוב איזו טענה הועלתה להגנת קסטנר:

טענה אחת : 50%

- פעל ככל יכולתו כדי להציל יהודים בתקופת השואה.

- " רכבת המיוחסים " הייתה אמורה להיות תקדים לרכבות נוספות .
- אין להאשים אדם רק משום שפעל גם כדי להציל אם קרוביו .
- בדרך המו"מ אפשר לעתים להציל יותר מאשר בדרכים כמו לחימה והתנגדות .
- לא הייתה ליהודי הונגריה שום אפשרות ריאלית להתנגד או לברוח .
- המידע על ההשמדה כבר פורסם (למשל ב - B.B.C), והיה זמין לכל מי שהיה מוכן לשמוע .
- לא ניתן לשפוט אדם שהיה בשואה , לפי המידע והנתונים שהיו בתקופה מאוחרת יותר .

הסבר מדוע ראו מנהיגי המדינה חשיבות גדולה בהעמדת אייכמן לדין בארץ.

הצג שתי השפעות של משפט אייכמן על החברה בישראל.

הסבר מדוע ראו מנהיגי המדינה חשיבות גדולה בהעמדת אייכמן לדין בארץ:

(ההסבר – 40%)

- ראו במשפט אייכמן הזדמנות לספר לעולם מה עבר על העם היהודי בשואה.
- ראו במשפט אייכמן הזדמנות להציג את ישראל כיורשת המוסרית של הנספים / כבאת כוחו של העם היהודי.

- הצגת עמדה של כוח ושליטה.

הצג השפעות של משפט אייכמן על החברה בישראל:

(שתי השפעות – 30% לכל השפעה)

- שבירת קשר השתיקה: נושא השואה הפך להיות דומיננטי בשיח הישראלי, בניגוד לשוליות שהיתה מנת חלקו קודם לכן.
- השתנה היחס לקורבנות השואה: במקום לראות בהם "עדר" שהלך כצאן לטבח, גברו ההזדהות עמם והרצון לשמוע את קולם.
- השתנו המשמעויות של המושגים "גבורה" ו"התנגדות". עד המשפט, "גיבור" היה רק מי שלחם פיזית, אך בעקבות המשפט והעדויות שהושמעו בו, ייחסו גבורה גם להיבטים של עמידה יהודית.
- גברה המודעות לחשיבות של מדינת ישראל הן כמפלט לעם היהודי והן כמייצגת את העם היהודי.
- לימוד נושא השואה הפך חובה במערכות החינוך, בניגוד למצב שהיה בעבר.

בשנות ה-50 הגיבה מדינת ישראל בפעולות תגמול כדי לעצור את ההסתננות לארץ.

כתוב ביקורת אחת שעוררו פעולות התגמול, וציין דרך נוספת למאבק של המדינה בהסתננות.

ביקורת שעוררו פעולות התגמול

ביקורת אחת - 50%

- גבו מחיר כבד בקרב חייל צה"ל, מכיוון שרוב הפעולות הראשונות נכשלו.
- סיבכו את ישראל בזירה הבין-לאומית, באו"ם ועם מדינות המערב.
- הפעולות הגבירו את מרוץ החימוש באזור וקירבו את מלחמת סיני.
- פגעו בסיכוי לכונן שלום עם הערבים.

- חיזקו את העוינות כלפי ישראל בקרב מדינות ערב.
- בעיות מוסריות על רקע פגיעה של צה"ל בנשים ובילדים.

ציין דרך נוספת למאבק של המדינה בהסתננות

דרך אחת - 50%

- הקמת משמר הגבול.
- הקמת יישובים חדשים לאורך הגבולות שיצרו הגנה מרחבית.
- ירי ומיקוש ליד הגבולות.

אירועי ואדי סאליב חשפו בעיות בחברה הישראלית של שנות ה-50.

הצג את הבעיות, וכתוב כיצד ניסו להתמודד אתן בחברה בישראל.

הבעיות בחברה הישראלית שנחשפו בעקבות אירועי ואדי סאליב

שתי בעיות - 35% לכל בעיה

- תחושת אפליה וקיפוח של העולים יוצאי ארצות האסלאם.
- שכונות עוני, שבהן תנאי צפיפות ותברואה קשים.
- פערים כלכליים ותרבותיים-חברתיים ניכרים בין חלקי האוכלוסייה בישראל.

כתוב כיצד ניסו להתמודד עם הבעיות בחברה בישראל

התמודדות אחת - 30%

- זירוז במתן קצבאות למשפחות מרובות ילדים.
- האצה בהעברת תושבי המעברות לשיכונים קבע.
- גידול במספר המועמדים בני עדות המזרח לכנסת.
- הקמת תנועות מחאה כגון "הפנתרים השחורים".
- הגדלת השכר של פועלי הדחק.

הצג סיבה אחת לניצחונה של ישראל במלחמת ששת הימים. הצג השפעה אחת של הניצחון על

תחום הכלכלה של מדינת ישראל, והשפעה אחת על תחום יחסי החוץ של מדינת ישראל.

הצג סיבה לניצחונה של ישראל במלחמת ששת הימים

(סיבה אחת – 40%)

- מבחינה אסטרטגית צה"ל נטל את היוזמה בכל החזיתות והעמיד את צבאות ערב במגננה מתמדת.
- שליטת חיל האוויר וניטרול מטוסי האויב.
- הפגנת יכולת מבצעית – חיל השריון.
- מבחינה לוגיסטית היה צה"ל ערוך למלחמה – התבסס על מודיעין, שיפר את הנשק וארגן את החטיבות.
- רוח הלחימה של הלוחמים בצה"ל.
- היכולת להעתיק כוחות במהירות מגזרה לגזרה.

- שילובם של כוחות המילואים.
- הצג השפעה של הניצחון על תחום הכלכלה במדינת ישראל:
(השפעה אחת – 30%)
- הכלכלה הישראלית יצאה ממיתון קשה. הממשלה החלה להשקיע בפרויקטים גדולים, רובם קשורים למערכת הביטחון.
- שיעור האבטלה ירד; ביקוש עצום לידיים עובדות; הצפת השווקים בתוצרת חקלאית זולה; גידול מהיר בצריכה פרטית.
- נוצרה תנופה בתחום הבנייה, וגברו ההשקעות של גורמים חיצוניים במדינת ישראל.
- מדיניות הגשרים הפתוחים הביאה לגידול בתיירות ואיפשרה יצוא סחורות.
- הצג השפעה של הניצחון על תחום יחסי החוץ של מדינת ישראל:
(השפעה אחת – 30%)
- התחזקו הקשרים עם ארצות הברית וגברה התלות של ישראל בה.
- ברית המועצות ניתקה באופן רשמי את קשריה הדיפלומטיים עם ישראל.
- צרפת שינתה את יחסה לישראל והטילה אמברגו על משלוחי נשק לישראל.

בחר בשתיים מהמדינות שנגדן נלחמה ישראל במלחמת ששת הימים.

ציין גורם אחד למתח ששרר בין ישראל לבין כל אחת מהמדינות שבחברת.

ציין הישג טריטוריאלי אחד שהשיגה ישראל מול כל אחת מהמדינות שבחברת.

ציין גורם למתח בחזית ירדן לפני המלחמה

הגורם – 30%

- פעולות טרור של אש"ף, שהביאו לפעולות תגמול של ישראל.

הצג הישג טריטוריאלי שהושג בעקבות המלחמה:

הישג אחד – 20%

- הכותל, ירושלים המזרחית.

- שטחי יהודה ושומרון.

ציין גורם למתח בחזית מצרים לפני המלחמה:

גורם אחד – 30%

- סילוק כוחות האו"ם מהגבול המצרי.

- סגירת מיצרי טיראן על ידי המצרים.

- ריכוז צבא מצרי בחצי האי סיני.

- כריתת ברית הגנה בין מצרים לסוריה.

ציין הישג טריטוריאלי שהושג בעקבות המלחמה:

ההישג – 20%

- סיפוח חצי האי סיני ורצועת עזה

ציין גורם למתח בחזית סוריה לפני המלחמה:

גורם אחד – 30%

- הטיית מקורות הירדן על ידי הסורים.
- כריתת ברית הגנה בין מצרים לסוריה.
- ירי על יישובי הגליל העליון.
- הפעלת מסוקי קרב סוריים, בתגובה על הירי.

ציין הישג טריטוריאלי:

ההישג: 20%

רמת הגולן.

במלחמת ששת הימים התמודדה מדינת ישראל בשלוש חזיתות.

ציין את שלוש החזיתות, והצג גורם אחד למתח ששרר בכל חזית בתקופה שלפני המלחמה (סך

הכול - שלושה גורמים).

(החזיתות — 10% לכל חזית; המתחים — 23% לכל מתח)

מצרים:

- ריכוז כוחות צבא מצרים בחצי האי סיני.
- דרישת מצרים לפינוי כוחות האו"ם מסיני, בניגוד להסכמים אחרי מבצע קדש.
- סגירת מצרי טיראן — הוגדרה כבר על ידי בן גוריון כעילה למלחמה.
- תגבור כוחות צבא מצריים בעמדות זינוק לכיוון ישראל.
- התבטאויות התקפיות וכריתת ברית צבאית עם ירדן ועם עירק (וקודם לכן גם עם סוריה).

סוריה:

- ירי ארטילרי מסוריה לעבר יישובי הגליל העליון.
- קרבות אוויר בין חיל האוויר הישראלי לחיל האוויר הסורי.

ירדן:

- מתח בעקבות פעילויות טרור שביצע אש"ף (הוקם ב-1964) מתחום ירדן.
- פעולת התגמול בכפר הירדני סמוע (בדרום הר חברון), שהתפתחה לקרב של ממש בין צה"ל לכוחות ירדניים.